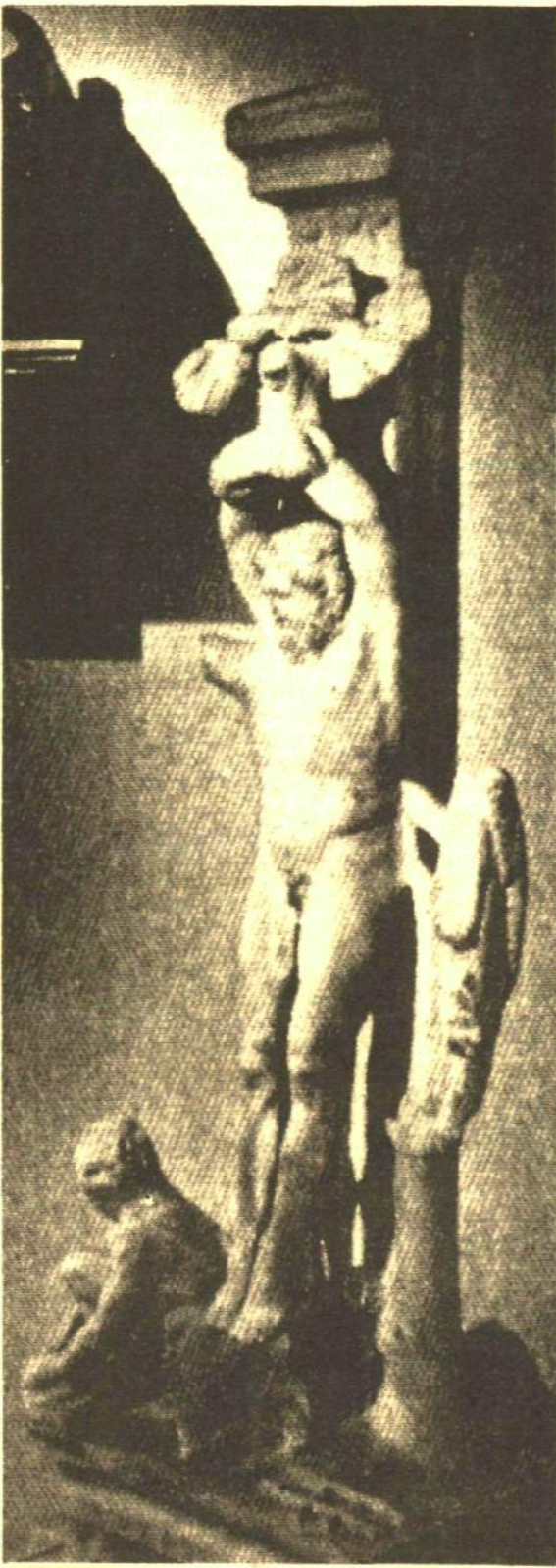

SUNUŞ

"Özgen Bey! Merhaba... Benim ismim Edip Telli... Amerika saati ile size 'günaydın' diyorum. Sizin benim hakkımda olan şeyleri... (yazıları) okudum. Ama daha evvel görüşmek isterdim. Eğer, arzu ederseniz sizinle her zaman görüşmeye hazırım. Daha da faydalı olabilirim. Sizden telefon bekliyorum. Telefonum Münih'in kod numarasını biliyorsunuz. Ararsanız memnun olurum. Teşekkür ederim..."

22 Haziran 1988 tarihinde New York'taki telesekreterime kelimelerin hakkını verircesine, tane tane bu not bırakılmamış olsaydı, bu dizi belki de hiç yayımlanmayacaktı. "Yüzyılın Definesi" olarak bilinen "Elmalı Definesi" olayının birinci perdesini, 20-21 Haziran 1988'de Cumhuriyet'te açıklamıştım. İkinci perdesi daha sonra temmuzda yayımlanacaktı. İlk perdenin hemen ertesi günü gelen bu telefon oldukça ilginç ve önemliydi. Bugünkü değeri ile 30 milyar liraya yaklaşan 1900 adet antik gümüş sikkeden oluşan define 1984'te Türkiye'den kaçırılmıştı. Kapalıçarşı'daki "ortak dostlarımız"ın deyimiyle "Tarihte ilk kez 'Antika babaları' bu olayda bir araya gelip gayri resmi holding" kurmuşlardı. Amerikalı sikke tüccarı (Arkası Sa. 16, Sü. 7'de)

ÖZGEN ACAR

Sarıgöl'de bir meyhanede 7.5 milyona satıldı

Marsyas heykelinin kaçırılış öyküsü

Manisa'nın Sarıgöl ilçesi, Bağlıca pamuk tarlasında bir köylü tarafından bulunan 'Hazreti İsa kılıklı' Marsyas heykeli uzun süre evin süs eşyası oldu.

Antika kaçakçıları köylünün peşine düştüler. Köylü bir gece içkiyi fazla kaçırınca Marsyas'ı 7.5 milyon liraya sattı. Heykel Kolasın ailesi tarafından yurtdışına çıkarıldı. Ancak heykelin, köylünün evindeki fotoğrafı ona sahip olmak isteyen bir başka kaçakçı tarafından çekilmişti.

Türk hükümetinin avukatları heykele her an 'ihtiyati tedbir' kararı koydurabilir. Marsyas şu anda New York'ta Atlantis Antiquities galerisinde. Sahibi ise Jonathan Rosen ve Robert Hecht. Marsyas 1.5 milyara alıcısını bekliyor.

Marsyas heykelinin kaçırılış öyküsü

ÖZGEN ACAR

MANİSA / NEW YORK — Mayıs 1987'nin herhangi bir günüydü. Abdurrahim Çetin (31) Manisa'nın Sarıgöl ilçesi Bağlıca köyündeki pamuk tarlasında traktörü ile çift sürüyordu. Traktörün önü birdenbire saha kalkan bir kısırak gibi havalandı. Pulluk sert bir cisme takılmıştı.

Birkaç aylık hamile, genç eşi Elif, kız kardeşi Aliye, yardımına koştu. Pulluğu saplandığı yerden güçlükle çıkardılar. Tarlada pulluğa kök söktüren taşları temizlemeye karar verdiler. Ertesi gün taşları temizlerken bazı mermer parçaları gördüler. Önce bunları bir mezar taşının parçaları sandılar. Üç parçaya bölünmüş taşların bir mermer heykel olduğunu anladılar.

Abdurrahim, kehdisine göre bu üç mermer parçasını birleştirdi. Her ne kadar çarpmışa gerilmemişse de elleri yukarıdan bağlanıp asılan bu insan, Hazreti İsa gibi cezalandırılmış bir kişi olmalıydı.

Abdurrahim, yaklaşık 1.40 cm'lik mermer heykeli traktörüyü evine taşıdı ve TV'nin yanına, odanın baş köşesine "süs" diye koydu. Abdurrahim, güzel sanatlara hayran bir köylü olmalıydı. Heykeli satmayı gerçekten aylarca aklından bile geçirmedi. O, evinin en güzel süsüydü.

1,5 milyar liralık TV süsü

Tabii Çetin çifti, bu heykelin günün birinde New York'ta Amerikalı müze ve koleksiyoncular için 540 bin dolar (1,5 milyar liralık) bir fiyat etiketiyle satışa çıkarılacağını, rüyalarında dahi görseler inanmazdı.

Komsular, Abdurrahim ve Elif'in evine konuk geldiklerinde TV ekranı ile birlikte bu heykeli de seyrediyorlardı. "Hazreti İsa kılıklı" bu "Marsyas" heykeli ise karşidan onlara bakıyordu. Marsyas ise antik dünyadaki cezası yetmiyormuş gibi geç Helenistik sanatın etkisiyle Roma döneminde yapılmış heykelinin başına 20. yüzyılda gelecek yeni olayların sanki farkındaydı.

Aradan altı aydan fazla bir süre geçti. Tarlası bereketli ürün, ardından da eşi yıl sonuna doğru bir çocuk vermişti Abdurrahim'e. Konu komşu bu kez "gözün aydına" geliyordu. Bunlardan biri de Alaşehirli Yusuf Aykanat'tı. Konuk, ertesi günü yemeycek, içmeyecek, aslen Tokatlı olan ve Alaşehir'de "Sivil Savunma memuru" Ertuğrul Atasoy'a bu heykelden söz edecekti.

Abdurrahim, öyküsünün bundan sonrasını şöyle anlatacağı: "Ertuğrul bir gün bana geldi. 'Sat bunu bana' dedi. Heykeli sevdiğimi, satmayı düşünmediğimi

söyledim. 3-4 gün sonra bir yabancı ile geldi. Yine satmadım. Bu kez yanındaki kişiye fotoğrafını çekti. 'Bak 1,5 milyon lira vereyim de helalleşelim' dedi.

Resmi çektikten sonra bana, 'Bu iş suçtur. Ha bunu evinde süs diye tutmuşsun, ha adam öldürmüşsün. İkisinin de suçu aynı. Aradan bu kadar zaman geçmiş, şimdi müzeye götürüp teslim de edemezsin. Başın gerçekten belada. En iyisi bunu bana sat ve bu deritten kurtul' dedi. Kabul etmedim. Onlar gittikten sonra heykeli TV'nin yanından aldım ve götürüp gizlice toprağa gömdüm."

Dumanlı kafa Marsyas'ı satıyor

Abdurrahim bir gece kafa çekmek için Yeşilyurt'ta bir meyhaneye gider. Kafasının dumanlı olduğu bir sırada kendisini "meyhane meyhanesi" arayan Alaşehirli Ali Kolasın (32) adlı bir kişi, yanına da Şakir Camtez ve tanımadığı bir başkası daha olmak üzere çıkagelir ve masasına oturur.

Bundan sonrasında Yusuf Aykanat'tan dinleyelim:

"Abdurrahim'in kafası dumanlıydı. Heykeli 7 milyon liraya satmaya razı oldu (o tarihte yaklaşık 7.000 dolar). Birlikte tarlaya gidip heykeli çıkarttık. Adını hatırlamadığım, ancak İstanbul'da oturduğunu bildiğim Alaşehirli kişi, kendisine 7 milyon liralık çekti verdi. O kadar sarhoştu ki kaybetmekten korktuğu için çekti bana emanet etti. Ertesi gün de gelip aldı."

Daha sonra sanık olacak öteki tanıklar da ifadelerinde aynı açıklamaları yapacak ve saatlerce masada birlikte oldukları "Alaşehirli, ama İstanbul'da oturur" kişinin kimliği hakkında en ufak bilgilerin olmadığını söyleyeceklerdir. Acaba, neden korkuyorlardı?

Bildikleri, 'O' kişinin de Ali Kolasın gibi Alaşehirli olduğuydu. İkincisi, "O"nun Kartal marka mavi arabası içinde çekin verildiği, üçüncüsü ise her iki Alaşehirlinin 'Hazreti İsa kılıklı' heykeli alıp gittiği idi.

Birkaç gün sonra satıştan haberi olmayan 1,5 milyon liralık önerinin sahibi Ertuğrul, Abdurrahim'in kapısını daha iyi bir fiyatla çalar. Ancak Marsyas, İsa gibi çoktan göğe uçmuştu bile.

İhbar: Hazreti İsa kaçırıldı

16 Aralık 1987 günü Manisa Müzesi Müdürlüğü'ne bir ihbar yapılır: "Abdurrahim Çetin adlı bir köylünün antika bir heykeli kaçakçılara sattığına" ilişkin bu ihbarın en güzel kanıtı ise heykelin fotoğrafıdır.

Manisa Müze Müdürlüğü ile Manisa Emniyet Müdürlüğü'nün başarılı bir işbirliği sonucunda sa-

MARSYAS KİMDİR?

Anadolu çobanının atadedesi

'Marsyas' özbeöz, kaval çalan tüm Anadolu çobanlarının atadedesidir. Adına bakıp da onun kadim Yunanlı olduğunu sanmayın, üstüne üstlük Yunanlıların koruyucu tanrısı 'Athena'nın gadrine uğrayacak kadar da tipik Anadoluludur.

Günümüzde ünlü Rumen müzisyen Zamfir'in 'Pan'ın flüt'ünü dinlemeyen kalmamıştır. Bu çok borulu flütün sesi yanık, romantikleştirir insanı. Tahiri Pan'ın yedi borulu kavalını 'üstatlık ötesi' çalan Zamfir'e kıyasla üstelik iki borulu bir kaval çok daha iyi çalan ve tanrı olmayan bir insan düşünün. İşte bu kişi Marsyas'tır. Yunan tanrı ve tanrıçalarına karşılık Anadolu'nun özbeöz ana tanrıçası Kibele'ye de simge olmuş iki borulu flütün ustasıdır Marsyas.

Athena, Yunanistan'ın bugünkü ve o günkü başkentine adını vermiş koruyucu tanrıçasıdır. Athena, bir gün av ve savaşçı bir yana bırakıp, romantikleşmiş, Çağdaş Zamfir'in flütüne benzer yedi borulu flütle nağmeler döktürmeye başlamış. Durgun bir su kenarında flüt çalarken birden yüzünü görmek istemiş.

Ayna gibi su birikintisine baktığında, kaval çalmaktan yüzünde oluşan çarpıklığı görünce Athena tutmuş yerden yere çalmış flütü. Nedense bu lanetleme işi için yer olarak kendisine Anadolu'da Frigya'yı seçmiş ve "Her kim bu kavalı çalmaya kalkarsa dünyanın en büyük cezasına çarptırılacak" demiş.

Anadolulu haddini bilmez Frig çoban Marsyas

niklar yakalanır. Ali Kolasın firar eder. Hakkında gıyabi tutuklama kararı çıkartılır.

Mustafa oğlu, Cemile'den doğma, 1958 doğumlu Ali Kolasın'dan (İstanbul Dilsan Otel'i'nin sahibi, Karacabey Konserve Fabrikası sahibi, Dağca'da turistik tesis sahibi, İstanbul'da işyeri sahibi) diye söz edilir. Alaşehirli olup da İstanbul'da oturan 'O' kişi hakkında polis soruşturması başlatılır. Sanıkların avukatları, mahkemenin aldığı kararın bozulması amacıyla bu yılın mayıs ayında Yargıtay'a giderler. Gerekçeleri, kendilerine iftira edilmiştir. Böyle bir olaya asla karışmamışlardır. Kaldı ki suç ögesi olan 'Hazreti İsa kılıklı' denilen heykel ortada yoktur. Dolayısıyla, eski eser kaçakçılığı suçu da işlenmemiştir. Bu nedenle mahkemenin kararının bozulması, müvekkillerinin aklanması istenir başvuru dilekçesinde.

Jonathan Rosen, ailecek gayri menkul ticaretinden zengin olmuş, hukuk eğitimi görmüş, antika koleksiyonu yaparken tanıdığı **Robert Hecht**'i finanse etmeye karar vermiş bir kişiydi.

Rosen, 'Yüzyılın Definesi'nden ünlü Dekadrahmiyi pazarlayan Elmalı'nın antika kaçakçısı eski başkanı Hasan Sarıbaş ile birlikte Abdulgani Huzmeli'den altı yıl önce 225 bin dolara alıp 50 bin dolar kârla satan iş adamıydı. Daha sonra bu sikke 600 bin dolara (yaklaşık 1.7 milyar liraya) satılarak bir dünya rekoru kıracaktı.

Kötü haber

Gerçekten kaçırıldığı iddia edilen heykel ortada yoktur. Ancak sanıklara kötü bir haberim var: Ben "Marsyas" heykelini New York'ta bir antika galerisinde buldum.

Türk hükümetinin yetkilileri şu adrese New York'taki Amerikalı avukatlarınızı gönderirseniz, hem dosya üzerinde adli kararı vermiş olur ve hem de 1,5 milyar liraya satılmak istenen heykeli Manisa

bulmuş kavalı, öttürdüğüçe çıkmış ve "Bundan güzel bir müzik aleti olamaz. Tanrı Apollon'un lir'i bile solda sıfır" diye iddia etmiş. Keşke büyük konuşmasaymış.

Apollon "yarışalım" demiş. Marsyas kabul etmiş. Ancak Apollon'un bir koşulu varmış, kazanan istediğini yapacak diye. Yarışmışlar. Birinci tur berabere sonuçlanmış. İkinci tura Apollon'un önerisi üzerine aletlerini ters çalarak başlamışlar. Apollon aynı ezgiyi döktürmüştü. Marsyas bu kez kavalı ile doğru dürtüst tek nota dahi öttürememiş.

Ama her dokunduğunu altın yapan Frig Kral Midas, soydaşı Marsyas'ın üstün olduğunu söyleyince Yunan tanrıları gazaba gelip Kral Midas'ı eşek kulaklı yapmışlar. Marsyas'ı da tıpkı İsa'ya verilen çarpmışa germe cezası gibi bileklerinden bir ağaca asıp, üstelik derisini canlı canlı yüzdürmüşler.

Apollon, yaptığına sonra pişman olmuş, ama iş isten geçmiş. Apollon Marsyas'ı doğanın en güzel yörelerinden biri olan Aydın ile Muğla arasındaki 'Çine Çayı'na döndürmüştü. Çine Çayı'nın antik adı Marsyas'tır. Mayıs-Eylül ayları arasında bu çay boyunca kıvrıla kıvrıla uzanan karayolundan geçtiğinizde nefis zakkum çiçeklerinin güzelliği ile büyülenirsiniz.

"Tanrı Apollon'un Kanı" olarak bilinen zakkum çiçeğinin bu nehir ve yol boyunca güzellik vermesi herhalde Apollon'un çektiği vicdan azabının kanlı simgesi olsa gerek.

gusuyla birlikte konuşabilirsiniz.

Paris'te oturur. New York'a her gelişinde aradığı ilk on kişiden biri olarak mutlaka bana telefon eder. Bir İrlanda pub'ında birkaç bir içer, tatlı tatlı konuşuruz. 70 yaşını aşkın bir cindir. Yeryüzünde cinlik, yeraltında pazarlanacak antika tükense Bob ne yapar yapar, yaratır. Kendisinin Yahudi olduğunun söylemesine karşılık ben, Hecht'in tanrısının Hermes olduğunu sanıyorum.

Arkeoloji eğitimi görmüştür. Bob'dan daha sonra bol bol söz edeceğimiz için burada kısa kesiyorum. Ancak şunu söyleyeyim; bu olay Sarıgöl Mahkemesi'nin sanıkları için olduğu kadar Bob için de sürpriz olacaktı. Nasıl Marsyas'ın New York'taki fotoğrafı Elmalı'nın antika kaçakçısı eski başkanı Hasan Sarıbaş ile birlikte Abdulgani Huzmeli'den altı yıl önce 225 bin dolara alıp 50 bin dolar kârla satan iş adamıydı. Daha sonra bu sikke 600 bin dolara (yaklaşık 1.7 milyar liraya) satılarak bir dünya rekoru kıracaktı.

Bob, öteki antikalar gibi Marsyas'ı da Münih'teki Türk dostlarından almıştı. Bob'un aklına, bu eserin kaçırılmadan önce Türkiye'de fotoğrafının çekildiği nereden gelebilir ki? Rakip kaçakçıların yetkililere haber verdiğini de elbette bilemezdi.

Her zaman yaptığı gibi beni de sergisinin açılışına davet edecek, konuklarına sıradan, bana buz gibi Fransız beyaz şarabını zuladan çıkarıp özel olarak ikram edecek...

Heykelin kaçırılmasındaki en önemli kanıt rakip bir kaçakçının çektiği fotoğrafı.

Marsyas'ın mahkeme dosyasında bulunan ve belleğimin kompartımanlarına yerleşmiş öteki yitik heykel ve antikalar arasında 'Hazreti İsa kılıklı' Marsyas heykelini sergideki öteki eserler arasında derhal anımsayacağım. Doğrusu, olacak rastlantı değildi.

Günümüzde uluslararası antika dünyasında bu işin bir numaralı kurdu, dostum Bob Bey bu kez çok kötü faka bastı. Daha önce İtalya'da ve Türkiye'de bastığı mandepsilerden kolayca kurtulan Bob, bu kez çok kötü köşeye sıkıştı.

Tanrıların gazabına uğrayan "Hazreti İsa kılıklı" zavallı Marsyas heykelinin Abdurrahim Çetin'in Bağlıca köyündeki tarlasından New York'a uzanan öyküsünü yarın sürdüreceğiz. Yalnız, bunun için Ali Kolasın adını, daha doğrusu Kolasın soyadını lütfen unutmayın.

Yarınki öykünün parolası: Kolasın.

Sunuş

(Baştarafı 1. Sayfada)

olan Arnold Suslow'un iddiası doğru ise bazı Alman, Yunan ve İtalyan babalarının da katıldığı holdingin Yönetim Kurulu Başkanı 'Kör Edip' olarak tanınan Edip Telli idi.

Çağrı notunu bırakan da "Antikacılık Holding A.Ş."nin bir numarası Edip Telli'den başkası değildi.

Türk polisinin ve uluslararası polis örgütü 'Interpol'un "görülmediği yerde tutuklanması" için "kırmızı bültenle" aradığı Edip Telli beni arayıp, "görüselim" diyor.

New York ile Münih arasındaki zaman farkından dolayı kendisine ertesi günü telefon ettim. İyi ki aramışım. Daha sonra Münih'teki antika galerisi Gayfos'ta yaptığım mülakat bu yazı dizisinin "pusulası" oldu.

Edip bey, eşi, oğlu, iki kızının ve benim bir arkadaşımın önünde olabildiğince açık konuştu. Aydınlattı. Bazen sorularımı yanıtsız bıraktı. Bazen gerçekleri sakladı. Bazen olayları kendisine göre yorumladı.

Eminim, Edip Telli yazdıklarımın bazı bölümlerinden belki mennun kalmayacaktır. Bununla birlikte, bana mülakat olanağımı sağladığı ve antika kaçakçılık dünyasını araladığı için kendisine teşekkür borçluyum.

Ancak şurası gerçek ki antika dünyasındaki zirveye pek uygarcı gelmedi. Ama bana karşı bir gazeteciye karşı gerçekten övgüye değer uygarcı bir davranış içinde, sorularına saatlerce ve sabırla yanıtlırmekten çekinmedi.

Dilerim, Edip bey günün birinde yaşamöyküsünü, anılarını bir kitapta toplar. Hiç kuşum yok. Kitap, değil Türkiye'de, dünya çapında "bestseller-en çok satan kitap" olur.

Alımlı ve akıllı bir Alman işkadını olan eşi Monika'ya, "veliahtım" dediği oğlu ile güzel iki kızına —üstelik babalarının doğum gününde— saatlerce süren, onlar için tatsız, benim için çok önemli bu mülakata katıldıkları için samimi olarak teşekkür ederim.

Kendi deyimiyle "Antika mafyası"nın kulislerini bana açan bir başka kişi ise Afyon'un Dazkırı ilçesinden ve kendisi de önemli "bir bölge temsilcisi" olan Mehmet Acar'dır. (Soyadı benzerliği dışındadır herhangi bir yakınlığım bulunmuyor.)

Dinar'da "kıdemli-müteakit antikacı" bir ortak dostun tuhafiye dükkânının alt katında, yaptığımız özel görüşme gerçekten unutulacak gibi değil. "Çekinecek

bir şeyimiz yok. Adlarımızı da yazabilirsiniz" diyen Mehmet Acar ve oğlu İhsan'a bana verdikleri önemli ipuçlarından dolayı teşekkür ediyorum.

"Telefondaki adsız dost"a gelince... Kendi cebinden ödediği jetonları kullanıp, genel telefonlarla İstanbul'dan New York'u arayıp, bana verdiği bilgiler için teşekkür ederim. Hani İstanbul'da bir çorba içecektik? Öyle konuşmamış mıydık? Nerede kaldı medeni cesaret ve de mertlik üzerine verilen sözler? Yoksa gümrük işlemlerinde seni de mi satın aldılar?

Bu dizinin hazırlanmasında daha önce "Karun Hazinesi", "Yüzyılın Definesi" ve "Kanakarya Mozayikleri" olaylarında olduğu gibi pek çok kişiden destek ve yardım gördüm. "Onlar"ın katkısı olmasaydı, bu işin altından kalkamazdım. Adlarını açıklamadığım bu kişiler, kimlerden söz ettiğimi çok iyi bilirler. Türkiye'nin kültürel ve tarihsel mirasının korunmasına önemli katkıda bulunan bu adsız dostlara candan ve sonsuz teşekkürlerimi iletirim.

Bu arada ilginç bir gelişmeye değinmeden geçemeyeceğim. İşçileri Bakanlık'nın müfettişleri, "Yüzyılın Definesi" olayından dolayı New York Başkonsolosluğu aracılığı ile ifademi aldılar. Konsolosluştan gelen davette tanıklık yapacağımı sanmışım. Oysa gizli belgeleri açıkladığım iddiası ile neredeyse sanık sandalyasına oturacaktım. Bakanlık kaçakçıların üzerine gideceği yerde benim üzerine yürümeği yeğlemişti.

Gariptir aynı günlerde gerek Amerika'da ve gerek İngiltere'de yayımlanan "Antika" dergilerinin çıkan yazılarda Özgen Acar'dan "Türk hükümetinin aklamı" diye söz ediliyordu. Ne İsa'ya ne de Musa'ya yaranmak buna denirdi harhalde...

Sayın Kültür Bakanı Namık Kemal Zeybek, New York'a geldiğinde sizinle tanıştık. Kısa da olsa samimi bir konuşmanın ümit vericiliği içinde göründünüz. Çok geçikmeyle de olsa cesur kararlar aldınız. Sayın Zeybek bakan Kapalıçarşı esnafı bugün ne diyor?

"Türk hükümetlerinin kültür ve uygarlık anlayışsızlığı böyle sürdüğüce yakında Antikabir'in duvarındaki kabartmaları ve müzesindeki Atatürk'ün madalyalarının dahi yurtdışına kaçırılıp satılması hiç kimse için sürpriz olmasın... Biz, bize geleni pazarlarız. Bizim için Karun'un antikabiri ile Atatürk'ün antikabiri arasında fark yoktur..."

Edip Telli'nin Münih'te bana söylediği "Özgen Bey, bana bir numara diyorsunuz. Sanıyor musunuz ki ben çekilesem bu iş duracak? Kapalıçarşı'da en az 100 tane Edip Telli var" sözleri gerçeği yansıtır. Kardeş Nevzat Telli'nin bana Londra'da söylediği şu söz herhalde daha gerçekçi gibidir: "Özgen Bey boşuna kürek çekiyorsunuz..."

Bu dizide özellikle Edirne'den Antalya'ya kadar çizilecek bir çizginin güneyinde kalan bazı olaylar ve bunların yurtdışı bağlantıları anlatılmıştır. Antalacaklarım, tek başıma yürüttüğüm çabaların sonucunda ortaya çıkarabildiğim "Antikacılık Holding A.Ş." adlı buzdağının şu üzerindeki parçasıdır.

Dilerim, devlet, devlet olmanın gücü ile daha da derinliklerine inip buzdağını eritir. Yoksa gelecek kuşaklara bırakacağımız tek bir tarihsel ve kültürel miras kalmayacak. Bunun sorumlusu, hükümeti ile, emniyet ve arkeologları ile basın ve aydını ile birlikte hepimiz olacağız. Bir bilim adamımızın deyimiyle Türkiye'nin geçmişine gelecek yok...

ÖZGEN ACAR
NEW YORK